

Grauwe Kiekendief
Kenniscentrum Akkervogels

Broedende veldleeuweriken in het gewas esparcette

Een Zeeuwse pilotstudie

 Niels Godijn

In opdracht van:

Colofon

Auteur:

Niels Godijn

© Grauwe Kiekendief – Kenniscentrum Akkervogels, december 2025

Rapportnummer GKA-rapport 2025-12

Wijze van citeren:

Godijn, N. 2025. Broedende veldleeuweriken in het gewas esparcette. GKA-rapport 2025-12. Grauwe Kiekendief - Kenniscentrum Akkervogels, Zuidlaren.

Grauwe Kiekendief - Kenniscentrum Akkervogels

Postadres: Berkenweg 1, 9471 VA Zuidlaren

Website: www.grauwekiekendief.nl

Inhoud

Samenvatting.....	4
1. Inleiding	5
2. Methode	6
2. Resultaten.....	7
2.1 Gewasontwikkeling	7
2.2 Maaien.....	8
2.3 Broedvogels	10
Territoria.....	10
Nesten	10
2.4 Kruiden en hommels	11
5. Discussie en conclusie	12
6. Aanbevelingen	13
Literatuur.....	14
Bijlage – Biometrie	15

In 2025 werd er in Zeeland een pilotstudie uitgevoerd naar de ecologische meerwaarde van esparcette, met broedende veldleeuweriken als hoofdonderwerp. Esparcette is als meerjarig gewas vergelijkbaar met luzerne of klaver. Dit zijn aantrekkelijke gewassen voor broedende veldleeuweriken, maar de maaifrequentie is bij gangbaar gebruik te hoog om de broedcyclus succesvol te voltooien. Esparcette heeft van zichzelf een lagere maaifrequentie, waarmee het in potentie een veilig broedgewas vormt.

Er maakten zeven percelen onderdeel uit van deze pilot met in totaal 84,5 hectare op Schouwen-Duiveland en Zuid-Beveland. De percelen werden elke tien dagen bezocht. Het veldwerk richtte zich op het volgen van de gewasontwikkeling en de aanwezigheid van veldleeuweriken en hun nesten.

Esparcette is een breed uitstoelend gewas dat eind mei een hoogte bereikt van ongeveer een meter. De eerste maaibeurt vond gemiddeld plaats rond 4 juni, eenjarige percelen werden eerder gemaaid dan twee- en driejarige percelen. De periode tot de tweede maaibeurt bedroeg gemiddeld 48 dagen. Deze maaitijdstippen sluiten aan op de broedcyclus van veldleeuweriken.

Van veldleeuweriken werden 5,9 territoria per 100 ha vastgesteld. Op drie percelen werden in totaal vier nesten gevonden; twee vroege legsels gestart in april en twee vervolglegsels. Van twee legsels was de nestfase succesvol. Eén nest werd in de eifase uitgemaaid. Hoewel esparcette dus een relatief gunstige maaifrequentie bezit, is het nooit zonder risico. Het voedsel voor de nestjongen werd verzameld op de percelen met esparcette, kennelijk zijn de oudervogels in staat om hier voedsel te vinden.

Opvallend is de aanwezigheid van vele kruiden uit Zuid-(Oost)-Europa. Vermoedelijk zijn deze als zaden meegelift met de esparcette.

Deze pilot suggereert dat esparcette een interessant gewas kan zijn om de veldleeuwerik als broedvogel te stimuleren. De enkele gevonden nesten wijzen uit dat zij er succesvol kunnen broeden zonder de noodzaak van een uitgestelde maaidatum of aanvullend foerageergebied.

1. Inleiding

In Zeeland wordt anno 2025 op kleine schaal esparcette geteeld. Het agrarisch collectief Poldernatuur Zeeland vraagt zich af wat de ecologische meerwaarde kan zijn van dit gewas.

Esparcette is een plant die van nature voorkomt in de warmere streken van Europa. Deze meerjarige vlinderbloemige is tevens al eeuwenlang in gebruik als cultuurgewas, voor bodemverbetering en veevoer. Voor de voederwinning wordt het meermaals per jaar gemaaid. In dat opzicht is het vergelijkbaar met bijvoorbeeld de teelt van luzerne of klaver.

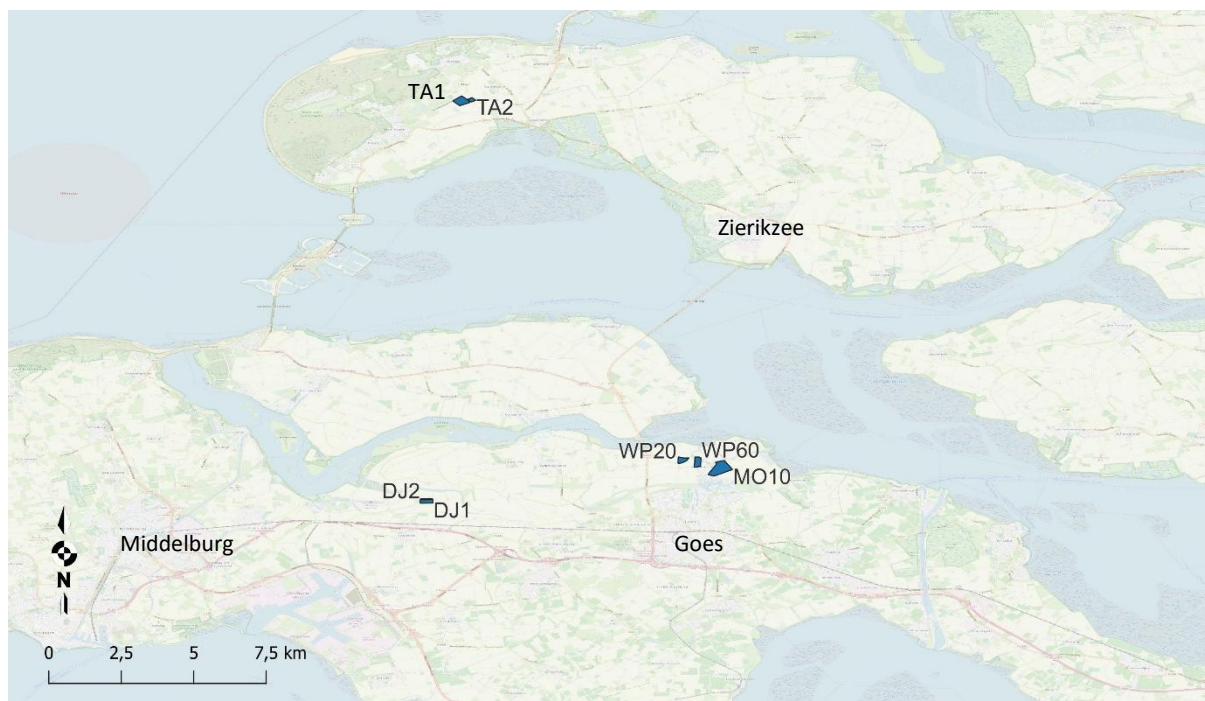
Van luzerne of klaver is bekend dat het een aantrekkelijk gewas is voor broedende veldleeuweriken. Maar de gangbare maaifrequentie is in deze gewassen bij gangbaar gebruik te hoog om de broedcyclus succesvol te voltooien. Esparcette heeft van zichzelf een lagere maaifrequentie; het wordt later en minder vaak gemaaid. In potentie vormt het dus een veilig broedgewas voor veldleeuweriken zonder de noodzaak van een uitgesteld maaibeheer.

Bovendien is de milieubelasting van dit gewas gering. Esparcette is droogtetolerant, vereist geen bemesting en er worden normaliter geen herbiciden toegepast tijdens de teelt. Met name dat laatste biedt ruimte voor de spontane ontwikkeling van allerlei pionierplanten die een rol spelen in het ecosysteem. Tot slot heeft esparcette een uitbundige bloei wat wellicht interessant kan zijn voor hommels.

In 2025 werd er in Zeeland een pilotstudie uitgevoerd naar de ecologische meerwaarde van esparcette op zeven percelen van in totaal ruim 80 hectare. De bevindingen worden in dit verslag beschreven.

2. Methode

In deze pilot zijn zeven percelen betrokken van in totaal 84.5 hectare, gelegen in drie clusters in Zeeland (Figuur 1; Tabel 1). Hier wordt esparcette geteeld voor de winning van groenvoeder. Op alle percelen is er Gewoon timoteegras mee gezaaid als bodembedekker.

Figuur 1. Ligging van de luzernepercelen in 2022 en 2023.

Tabel 1. Eigenschappen van de esparcette-percelen.

plaats	perceel	opp. (ha)	eerste teeltjaar (BRP)	leeftijd gewas
Wilhelminadorp	WP20	8,3	2025	eenjarig
	WP60	11,4	2025	eenjarig
	MO10	33,7	2023	driejarig
Burgh Haamstede	TA1	16,9	2023	driejarig
	TA2	3,5	2024	tweejarig
's-Heer Arendskerke	DJ1	8,5	2025	eenjarig
	DJ2	2,2	2025	eenjarig
totaal		84,5		

De locaties in Wilhelminadorp en Burgh-Haamstede werden iedere tien dagen bezocht tussen 1 mei en 2 augustus 2025, met in totaal tien bezoekenmomenten verspreid over het seizoen. De percelen in 's-Heer Arendskerke werden alleen op 18 april en 8 juni bezocht; niet vaker vanwege ontbreken van veldleeuweriken.

Tijdens ieder bezoek werden de volgende eigenschappen van het gewas opgenomen: hoogte, bedekkingsgraad, bloeistadium en eventuele overige zaken.

Van drie akkerzangers werden de territoria in kaart gebracht: graspieper, gele kwikstaart en veldleeuwerik. Dit gebeurde aan de hand van territorium- en nestindicatief gedrag.

Nesten van veldleeuweriken werden opgezocht en gemonitord tijdens de ei- en kuikenfase. Zie een uitgebreide beschrijving van de werkwijze in Godijn *et al.* (2024).

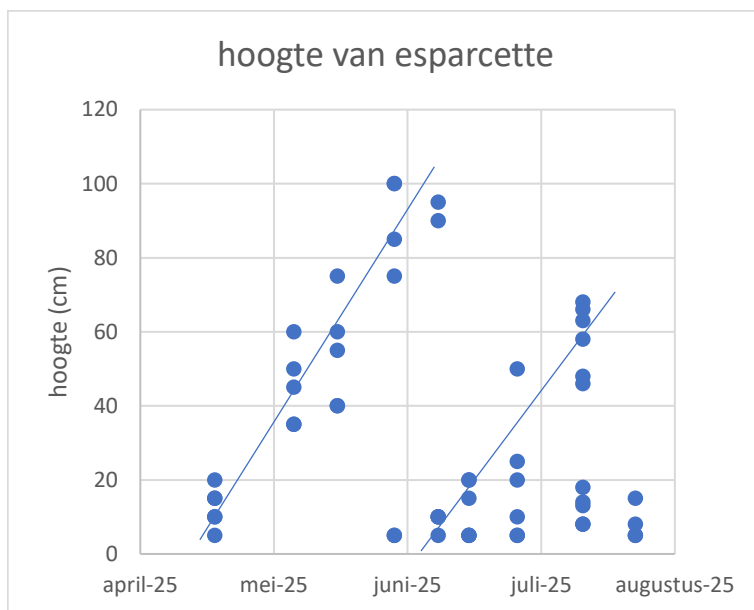
2. Resultaten

2.1 Gewasontwikkeling

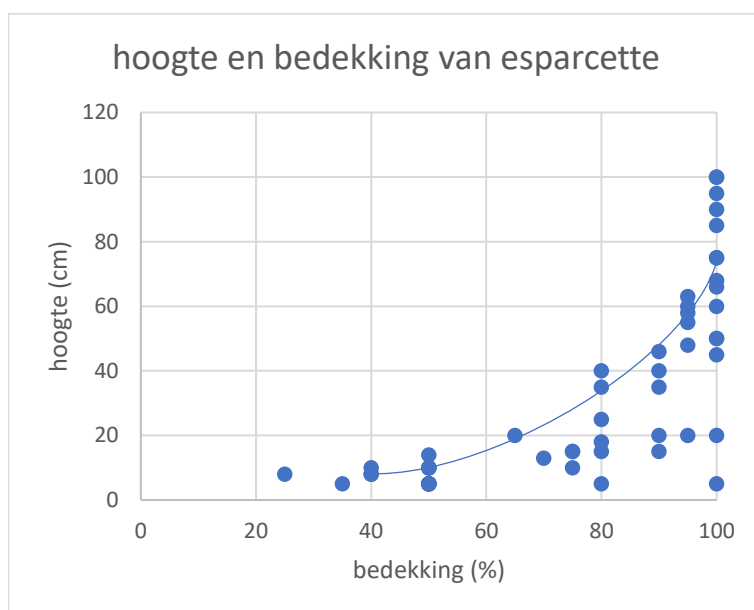
Veldleeuweriken broeden niet zomaar ergens. Ze maken hun nest bij voorkeur in een vrij lage begroeiing die voldoende dekking en veiligheid biedt.

Bij aanvang van het groeiseizoen was het gewas laag met 10 à 20 centimeter (Figuur 2). De groei voltrekt zich vrij snel met eind mei een maximale hoogte van 80 à 100 cm.

Esparcette is een breed uitstoelende plant, waardoor er relatief weinig planten per vierkante meter staan. Aanvankelijk groeien de planten vooral zijwaarts waarbij het gewas snel een hoge bedekkingsgraad bereikt (Figuur 3).

Figuur 2. Weergave van de groei van esparcette gedurende het broedseizoen. De splitsing omstreeks 1 juni is het gevolg van de eerste maaibeurt.

Figuur 3. Weergave van de bedekkingsgraad van esparcette ten opzichte van de hoogte van het gewas.

2.2 Maaien

Het moment van maaien is doorslaggevend in het broedsucces van veldleeuweriken, met een eerste maaidatum na 1 juni en een minimale interval van 45 dagen.

De eerste snede van esparcette in 2025 vond plaats tussen ca. 25 mei en 15 juni, gemiddeld rond 4 juni (Tabel 2). De percelen met een eenjarig gewas werden vroeger gemaaid dan degene met een twee- of driejarige gewas. De interval tussen de eerste en tweede snede varieerde van 40 tot 51 dagen, gemiddeld zo'n 48 dagen.

Op twee percelen werd drijfmest toegediend na een maaibeurt.

Tabel 2. Maaitijdstippen in de percelen esparcette in 2025.

perceel	leeftijd	1 ^e snede	2 ^e snede	interval	opmerkingen
WP20	1-jarig	±25 mei	±15 juli	±51 dagen	drijfmest na 1 ^e snede
WP60	1-jarig	±25 mei	±15 juli	±51 dagen	
MO10	3-jarig	±5 juni	±15 juli	±40 dagen	drijfmest na 2 ^e snede
TA1	3-jarig	±15 juni	>2 aug.	>48 dagen	
TA2	2-jarig	±15 juni	>2 aug.	>48 dagen	
DJ1	1-jarig	±5 juni	?	?	
DJ2	1-jarig	±5 juni	?	?	

Figuur 4. Indruk van hetzelfde perceel (#MO10) met driejarige esparcette vóór de maaibeurt (boven, 29 mei) en na de maaibeurt (onder, 26 juni). Het is een vrij open gewas waarbij de tussenruimte wordt opgevuld door Gewoon Timoteegras.

2.3 Broedvogels

Territoria

Op drie van de zeven percelen werd een territorium vastgesteld van één of meerdere akkerzangers (Tabel 3). Het betrof de veldleeuwerik (5) en de graspieper (4). De territoria van veldleeuwerik bevonden zich daadwerkelijk in het gewas. Die van graspieper vooral in de omringende slootkanten. De gele kwikstaart werd niet in esparcette waargenomen.

De dichtheid van veldleeuweriken betrof 5.9 territoria per 100 ha. Deze territoria werden vastgesteld op drie percelen; dit betrof zowel de grootste percelen als degene met een twee-/driejarig gewas. Op deze drie percelen betrof de dichtheid 9.2/100 ha. In de eenjarige esparcette werden geen veldleeuweriken aangetroffen, maar dat kan ook een gevolg zijn geweest van andere factoren.

Tabel 3. Overzicht van het aantal territoria van veldleeuwerik, graspieper en gele kwikstaart per perceel.

perceel	leeftijd gewas	veldleeuwerik	graspieper	gele kwikstaart
WP20	1-jarig	0	0	0
WP60	1-jarig	0	0	0
MO10	3-jarig	2	2	0
TA1	3-jarig	2	2	0
TA2	2-jarig	1	0	0
DJ1	1-jarig	0	0	0
DJ2	1-jarig	0	0	0
totaal		5	4	0

Nesten

Er werden vier nesten van veldleeuwerik gevonden in esparcette (Tabel 4). Zie de bijlage voor de biometrie van de kuikens.

Het betrof twee vroege legfels met een legbegin in de tweede helft van april. Het nest op perceel TA1 ging verloren in de kuikenfase (nest leeg, geen aanwijzingen voor de oorzaak). De kuikens uit het nest op perceel MO10 waren weliswaar succesvol uitgelopen, maar kort daarna waren er geen signalen meer dat de kuikens nog in leven waren. Ditzelfde paartje begon eind mei aan een tweede broedpoging, kort voorafgaand aan de maaibeurt. Het nest met eieren ging dus verloren tijdens het maaien. Vermoedelijk begon hetzelfde paartje aan een derde broedpoging, af te leiden uit het gedrag, maar dit nest kon niet worden gevonden. Het broedpaar op TA2 kwam vermoedelijk uit een perceel graszaad aan de overkant van de weg dat op dat moment reeds was geoogst. Zij startten eind juni met een broedpoging in esparcette en brachten succesvol kuikens groot; ook na het uitlopen werd er gevoerd door de oudervogels.

Het voedsel voor de nestjongen werd door de oudervogels verzameld in de esparcette-percelen. Het lijkt dus een geschikt gewas voor zowel nestgelegenheid als foerageergebied.

Tabel 4. Overzicht van de gevonden nesten van veldleeuwerik in esparcette 2025.

perceel	gewas	X	Y	nestnr	nestvondst	legbegin	ei	jongen	Leeftijd	opmerking	nestdagen
MO10	esparcette	52226	394265	25vlzl01	6-5	15-4		3	7	c3. Succesvol	9
TA1	esparcette	43575	414790	25vlzl02	16-5	27-4		4	5	c5. Mislukt	7
MO10	esparcette	52147	394256	25vlzl03	29-5	-	5			c5. Mislukt	6
TA2	esparcette	43998	414899	25vlzl04	11-7	30-6	3	3		c3. Succesvol	10

2.4 Kruiden en hommels

Op de percelen met esparcette werden verrassend veel plantensoorten aangetroffen uit Zuid(oost)-Europa (Figuur 5). Alleen Ruw parelzaad wordt als inheems beschouwd; deze soort is tevens wettelijk beschermd. Vermoedelijk zaten de zaden van deze plantensoorten tussen het zaaigoed van esparcette.

Figuur 5. Enkele plantensoorten aangetroffen in de percelen met esparcette. V.l.n.r.: *Nonea pulla*, Ruw parelzaad *Lithospermum arvense*, *Aegilops speltoides*, Borstelstreepzaad *Crepis setosa*, Blauwe ossentong *Anchusa azurea* en Huttentut *Camelina sativa*. Elk van deze planten heeft een Zuid-(Oost)-Europees verspreidingsgebied. Dit duidt op de mogelijke herkomst van het zaaigoed van esparcette. Er worden in dit gewas geen herbiciden gebruikt, dus deze aangevoerde plantenzaden krijgen de kans zich te ontwikkelen en te vermeerderen. Dat is in principe niet erg. Allerlei akkerkruiden die we in Nederland koesteren of zelfs wettelijk beschermen zijn ooit op deze wijze door de mens aangevoerd.

Esparcette bloeit vanaf begin mei. Binnen drie à vier weken na maaien bloeit het opnieuw. In de bloeiende esparcette bevinden zich zo nu en dan veel hommels. Op 8 juni betrof het in Burgh-Haamstede misschien wel 1ex./m². Het ging naar schatting om 99% aardhommel en 1% steenhommel+akkerhommel.

5. Discussie en conclusie

In Nederland wordt op bescheiden schaal esparcette geteeld. Qua eigenschappen en teeltwijze is het vergelijkbaar met andere voedergewassen op bouwland zoals luzerne en klaver. Dergelijke gewassen oefenen – net als grasland – een grote aantrekkingskracht uit op bijvoorbeeld broedende veldleeuweriken. De gangbare maaifrequentie is hier echter te hoog, wat de kans op broedsucces decimeert (Teunissen *et al.* 2009, Ottens *et al.* 2016). Tijdens dit onderzoek is gebleken dat ook esparcette door veldleeuweriken wordt gebruikt om in te broeden. Dit gewas heeft als voordeel dat het een lagere maaifrequentie heeft (Tabel 5). Daarmee vormt het in theorie een productief broedgewas voor veldleeuweriken.

Tabel 5. De globale timing van de maaibeurten in verschillende gewassen tijdens een broedseizoen.

gewastype	april	mei	juni	juli	augustus
intensief grasland		1 ^e	2 ^e	3 ^e	4 ^e
klaver		1 ^e	2 ^e		3 ^e
luzerne		1 ^e		2 ^e	3 ^e
esparcette			1 ^e		2 ^e

Wie zich de veldleeuwerik tot doelsoort rekent – op grasland dan wel bouwland – ontkomt er niet aan om een extensief maaischema aan te houden. Daarbij wordt een kritieke eerste maaidatum gehanteerd van 1 juni en een interval van minimaal 42 dagen (Ottens *et al.* 2016). Een langere interval kan het broedsucces nog verder vergroten (Godijn *et al.* 2024). Tijdens dit onderzoek vond de eerste snede van esparcette plaats tussen 25 mei en 15 juni (gemiddeld 4 juni, n=7), wat dus goed aansluit op de randvoorwaarden van de veldleeuwerik. Eenjarige esparcette werd iets vroeger gemaaid; de gemiddelde maaidatum van twee- en driejarige esparcette betrof 11 juni (n=3). De interval tot de tweede snede betrof gemiddeld 48 dagen (n=5), eveneens passend voor de veldleeuwerik.

Dit maakt esparcette tot een interessant gewas om de veldleeuwerik als broedvogel te stimuleren. De enkele gevonden nesten wijzen uit dat veldleeuweriken er succesvol kunnen broeden zonder aanvullende maatregelen. Het voedsel voor de nestjongen werd ook in de esparcette verzameld, waarmee deze teelt een opzichzelfstaande methode kan zijn om deze broedvogel te bevorderen.

6. Aanbevelingen

Onze adviezen voor de teelt van meerjarige vlinderbloemigen zijn als volgt:

De teelt van esparcette lijkt aan te sluiten op de broedcyclus van veldleeuweriken zonder de noodzaak van een uitgestelde maaidatum. Organiseer esparcette in de resterende bolwerken van veldleeuweriken, als aanvulling op luzerne met een uitgesteld maaibeheer. Het is wenselijk om inzicht te verkrijgen in het benodigde areaal voor een groeiende broedpopulatie, zoals het aandeel op landschapsniveau en de juiste perceelsgrootte. Wees bedacht op de herkomst van het zaaigoed; buitenlands zaaigoed resulteert in de import van uitheemse flora.

Er is inzicht gewenst in de mogelijkheid om dergelijke gewassen op te nemen in de bedrijfsvoering. Dit vereist een vergelijkend onderzoek naar de agronomische opbrengst tussen luzerne en esparcette. Hierin wordt idealiter niet alleen het netto resultaat van het gewas zelf beschouwd, maar ook het effect op het volggewas.

Meerjarige vlinderbloemigen vormen ook tijdens het winterhalfjaar een onderscheidend gewas. In die periode zijn eveneens ecologische effecten te verwachten, voor bijvoorbeeld veldmuizen en overwinterende vogels. Een vervolgpilot zou zich specifiek op deze periode kunnen richten.

Een belangrijk vraagstuk in het broedsucces van veldleeuweriken ligt in de periode nadat de kuikens het nest verlaten. Al op een leeftijd van acht dagen lopen zij uit het nest, maar zijn dan nog kwetsbaar en niet in staat om te vliegen. Maaien vormt in die periode een groot risico voor de kuikens. Het volgen van kuikens met radiozenders geeft inzicht in het moment wanneer ze echt vliegvlug zijn, en daarmee zichzelf in veiligheid kunnen brengen tijdens maaien.

Godijn, N., P. Leendertse & W. Dieleman 2024. Broedende veldleeuweriken in luzerne – Later maaien verbetert het broedsucces. GKA-rapport 2024-05, CLM-rapport 1194. Grauwe Kiekendief - Kenniscentrum Akkervogels & CLM, Zuidlaren, Culemborg.

Ottens, H.J., J. Hakkert & P. Wiersma. 2016. Effect van uitgesteld maaibeheer op broedsucces van Veldleeuweriken. Stichting Werkgroep Grauwe Kiekendief, Scheemda.

Teunissen, W.A., H.J. Ottens, M. Roodbergen & B. Koks, J. Arisz & F. Willems. 2009. Veldleeuweriken in intensief en extensief gebruikt agrarisch gebied. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Bijlage – Biometrie

Maten en gewichten van kuikens van veldleeuwerik in esparcette.

id	datum	jaar	sexe	nestnr	gewas	lft	vl	gew	ta+hiel	P8 uit
8	6-5	2025	juv	25vlzl01	esparcette	7	40,5	25,7	26,0	4,5
9	6-5	2025	juv	25vlzl01	esparcette	7	40,5	23,7	27,0	4,0
10	6-5	2025	juv	25vlzl01	esparcette	7	39,0	23,7	26,0	2,5
11	16-5	2025	juv	25vlzl02	esparcette	5	28,0	20,0	23,0	0,0
12	16-5	2025	juv	25vlzl02	esparcette	5	27,0	10,1	23,0	0,0
13	16-5	2025	juv	25vlzl02	esparcette	5	26,5	20,3	21,5	0,0
14	16-5	2025	juv	25vlzl02	esparcette	5	20,5	16,0	20,5	0,0

